

LA
VUITENA
CAIXA

DE L'AUTORA DE
— LES SET CAIXES —

Dory Sontheimer

Capital Books

LA VUITENA CAIXA

© 2017 Dory Sontheimer

© 2017 Aurèlia Manils, per la traducció

© Lluís Bertrán Mariné, per la fotografia
de la nina Patty a la portada

© 9 Grup Editorial, per l'edició
Capital Books
c. Muntaner, 200, àtic 8a • 08036 Barcelona
T. 93 363 08 23
info@capitalbooks.cat
www.capitalbooks.cat

Disseny: J. Mauricio Restrepo

Primera edició: febrer del 2017
ISBN: 978-84-944928-6-0
DL B 1585-2016
Imprès a Romanyà Valls, SA

Tots els drets reservats.

LA VUITENA CAIXA

DORY SONTHEIMER

Capital Books

On hi ha amor, hi ha vida.

Mahatma GANDHI

La vida és molt perillosa. No per les persones que fan el mal, sinó per les que s'asseuen a veure el que passa.

Albert EINSTEIN

*Dedicat als meus nets: Miren, Pepe, Blanca,
Pía, Bruno, Noa, Pau, Max i Sara,
i als que encara puguin venir.*

*Dedicat especialment a tots els nens
que són víctimes innocents dels genocidis.*

Índex

PRÒLEG. LA DERROTA DEL NAZISME 13

NOTA DE L'AUTORA 19

INTRODUCCIÓ 23

PRIMER BRAÇ 27
Catherine 29

SEGON BRAÇ 131
Peter 133

TERCER BRAÇ 183
Michael 185

QUART BRAÇ 211
Pavel (1934-1944) 213

CINQUÈ BRAÇ 233
Tommy 235

SISÈ BRAÇ 247
Els meus viatges i retrobaments 249
Auschwitz 263
Espai Lehmann - Barcelona 269
Costa Brava - Sant Feliu de Guíxols 273

EPÍLEG 277

AGRAÏMENTS 279

PRÒLEG

LA DERROTA DEL NAZISME

Els afortunats que van llegir *Les set caixes*, la primera obra de Dory Sontheimer, ja saben l'impacte emocional que comporta enfrontar-se a uns fets reals, extraordinàriament commovedors, que, alhora que traçaven la biografia de l'autora, durant anys ocultada fins i tot a ella mateixa, delineaven la cruesa de l'Holocaust. Ara, amb aquest nou llibre, la Dory omple terribles buits familiars, que no van quedar al descobert fins que no es va endinsar en les set primeres caixes, llegades pels seus pares, i tanca una història personal que acaba mostrant en els detalls la veritable naturalesa de l'Holocaust.

Tinc la sort de ser amic de la Dory i la seva entranyable família, i per això escric aquestes línies amb l'admiració més profunda. Un respecte que no em priva de mirar de ser objectiu, tal com em va demanar quan em va convidar a escriure el pròleg de *La vuitena caixa*. La fortuna, en forma de trobada que ja vaig relatar en el pròleg de l'obra anterior a aquesta, m'ha dut a ser testimoni d'excepció de l'extraordinari esforç emocional, físic i intel·lectual que hi ha al darrere d'aquest llibre, el contingut del qual és obvi que no puc avançar. Les pàgines que venen a continuació contenen massa intensitat íntima i commovedora per immiscir-s'hi.

Vaig conèixer la Dory quan ella encara obria les set primeres caixes i investigava, sorpresa i emocionada, tot el que hi anava trobant. Vaig tenir el privilegi professional de publicar el pri-

mer reportatge sobre un testimoni, el seu, que considero de valor universal. Des d'aquell moment no ha passat ni un dia, ni un minut, sense que aquesta dona, que és catòlica i que ara se sap orgullosament jueva, indagués amb prodigiosa tenacitat el passat i el present de la seva família.

Encara era fresca la tinta de les set caixes quan es va abocar amb tota l'ànima a cercar les dades familiars que li faltaven i que envoltaven amb una espessa boira bona part del seu propi llinatge. L'herència documental dels seus pares i la immensa tasca de rastreig l'havien dut a saber qui era, d'on venia i què havia passat als seus parents més propers. Ja estava al corrent que els seus avis havien mort en un camp d'extermini, sense que el continuat esforç dels seus pares ho hagués pogut evitar, a causa del comportament criminal de la diplomàcia de la dictadura franquista, amiga del nazisme. Però aquell coneixement del drama familiar li obria, alhora, un vastíssim ventall de preguntes sobre què havia passat a desenes de parents l'existència dels quals acabava de conèixer. Era una cadena sense fi. Cada dada, cada nom nou que sortia motivava noves indagacions, i així successivament. Tanmateix, la constància de la Dory va fer que trobés els descendents d'aquelles persones que un dia van pertànyer a una àmplia família unida, la seva, que no va conèixer i que el nazisme va destrossar per la via de la degradació, el robatori i, també, l'assassinat. Una persecució que va causar la diàspora per mig món dels familiars que van aconseguir fugir. La guerra mateixa i la persecució nazi contra els jueus van ser la causa que uns supervivents perdessin el contacte amb els altres.

I aquesta era la situació fins que, setanta anys després, la Dory Sontheimer els va anar trobant, un per un, els va trucar, els va conèixer, els va abraçar, els va recuperar i va escoltar els seus relats, mentre es convertia en un aglutinant indestructible, format d'afecte i calidesa, que ha reconstruït llaços, ha unit persones i ha recuperat la família.

Us prego, lectors, que hi penseu. El que ha aconseguit l'autora no és poca cosa. Sens dubte, amb la vuitena caixa, la Dory ha vençut el nazisme perquè ha rescatat la Memòria d'éssers humans que els nazis van voler esborrar del mapa per sempre més. No se sol ensenyar a les escoles, ni tampoc a la universitat, potser per desídia, però és imprescindible saber que en el projecte de neteja ètnica del nacionalsocialisme es van arribar a difondre «informes científics» en què es «demostrava» que els jueus eren bacteris, de manera que, a part de desposseir-los de la seva condició humana, se'n justificava l'eliminació massiva en la mateixa mesura en què s'aplica un antibiòtic per aturar una infecció. Pretenien esborrar del mapa les persones, els seus records i les seves circumstàncies perquè desapareguessin definitivament de la faç de la terra, com si no haguessin existit mai, com si no haguessin estimat mai.

Per a l'ideari nazi, les paraules de Shylock al *Mercader de Venècia*, de Shakespeare, no tenien cap sentit: «[...], i ¿per quina raó? Doncs perquè soc jueu. No té ulls, un jueu? No té mans, òrgans, dimensions, sentits, afectes i passions, un jueu? No es nodreix dels mateixos aliments, no el fereixen les mateixes armes, no està exposat a les mateixes malalties, no es cura amb els mateixos remeis, no es refreda i s'escalfa amb el mateix hivern i amb el mateix estiu que un cristià? Si ens punxeu, no sagnem? Si ens feu pessigolles, no riem? Si ens enverineu, no ens morim?...».

Després, Shylock parla de la venjança davant els greuges. I quina venjança hi pot haver millor contra l'odi nazi que recuperar la memòria, la dignitat i l'amor que ells van voler esborrar per sempre més? Quin triomf sobre el nazisme pot ser millor que rescatar un grup humà de l'infern d'un oblit intencionat, provocat pel pitjor genocidi de la història? Aquest és l'esforç de la Dory Sonthheimer i, per a aquest periodista, aquest és el valor il·limitat de la seva obra.

Crec que sense una reflexió pausada de les meves paraules es podria infravalorar la valentia, sobretot emocional, que comporta indagar la teva pròpia identitat i descobrir que és tan diferent del que havies cregut. Aquesta circumstància sola ja mereix ser valorada. Per això crec que és de justícia cridar l'atenció sobre el que pot sentir un ésser humà que investiga la seva pròpia identitat i descobreix que gran part de la seva família va ser assassinada en les pitjors condicions possibles. Estic segur que molta gent, en una situació semblant, hauria preferit estalviar-se tot aquest dolor i, en comptes d'enfrontar-se a la realitat, hauria triat viure en el confort d'una ignorància defensiva. No és el cas de l'autora d'aquesta obra, que desborda emoció. El seu pare, en Kurt, que va preparar les set caixes inicials i hi va anar desant tot el que va poder preservar de la memòria familiar, es va canviar el seu nom pel de Conrado i es va fer catòlic per despistar el nazisme i salvar la família. Aquesta dada extraordinària ens duu directament al marc històric en què es desenvolupen les biografies que integren *La vuitena caixa*.

Per endinsar-nos en el drama que representa assabentar-se de l'assassinat massiu dels teus o comprendre la profunda alegria que pot proporcionar trobar un familiar que no sabies ni que existia només cal mirar enrere i situar-se per un moment en els anys de l'ascensió del nacionalsocialisme alemany. És difícil d'explicar i potser encara més d'imaginar el que van experimentar les persones que protagonitzen aquest llibre. Van existir. No són fruit de la imaginació. Eren com vosaltres i com jo, com la vostra família o com la de qualsevol altra persona, amb els seus anhels i les seves esperances, amb la seva vida i el seu esforç.

No va passar de sobte. La degradació va ser progressiva. Imagineu-vos-ho. Un dia us diuen que ja no podeu treballar on treballàveu per la senzilla raó que ja no formeu part del grup dominant del país on vau néixer. Després, aproven lleis que li-

miten on podeu o no podeu entrar, on podeu o no podeu treballar i amb qui podeu o no podeu casar-vos. Al cap d'una mica, decideixen que vosaltres i tots els que són com vosaltres sou culpables de tots els mals i un dia de novembre —el 10 del 1938—, mentre us disposeu a sopar com cada nit, en la pau de la vostra llar, una horda ultraviolenta, atiada pel govern de la vostra pròpia nació i emparada per la policia que pensàveu que complia la tasca de protegir-vos, irromp a casa vostra, la destrossa igual que destrossa la vostra botiga, el vostre barri, l'església, la llibreria i el cementiri, on profanen entre rialles les tombes dels vostres éssers estimats. Mentrestant, la turba apallissa sense pietat el vostre fill o la vostra mare, el pare o tots alhora, inclosos vosaltres mateixos. I, enmig d'aquesta barbàrie, n'hi ha que se senten superiors i riuen complaguts. L'endemà, representants uniformats d'un partit que us considera diferents us arresten perquè no sou iguals, segons ells. Tant se val si sou fuster, advocat, científic, mestre, home, dona, jove o vell. Se us emporten igualment i us tanquen en unes presons especials. A partir d'aquell moment deixeu de saber què els passa als de la vostra família i l'única opció que us queda per reagrupar-vos —amb els que han sobreviscut— és pagar per la vostra llibertat i acceptar que abandonareu el vostre país, casa vostra, les vostres pertinences. I si encara, gràcies als suborns, teniu prou sort i us podeu quedar a casa vostra, marcada ja per sempre perquè hi viuen uns indesitjables mancats de drets, o sigui vosaltres o jo mateix, aleshores apareixerà un funcionari del nou ordre per obligar-vos a pagar els desperfectes amb l'argument que vosaltres (o jo mateix) sou els causants del desastre. Aquesta va ser, explicada a pinzellades, la cèlebre Nit dels Vidres Trencats, la massacre en què els menys perjudicats van ser els vidres i els més, els centenars de morts que van significar l'arrencada definitiva del que seria l'Holocaust, marcat per la Solució Final.

Sens dubte aquella no va ser la pitjor nit per als jueus d'Ale-

manya i Àustria. No va ser la pitjor per a la família de la Dory. Tot va empitjorar. L'odi es va estendre i les lleis redactades i executades per gent refinada i instruïda van desposseir de la condició d'humans els jueus i altres minories. I així, els nazis van legalitzar els seus crims i van arribar a matar a escala industrial en els camps d'extermini.

La ignorància fa més fàcil l'oblit i l'ús del terme *nazi* de manera banal i gratuïta. Però hi ha obres, com aquesta, que ens ensenyen l'essència de la *Shoah* explicada a través d'uns relats familiars que se'ns fan extraordinàriament propers, delicadament reconstruïts per una persona que hi ha abocat l'amor que no li va poder robar el nazisme i que deixa en el lector una potent guspira d'esperança, materialitzada en una nina jueva anomenada *Patty*. Una nina molt especial, supervivent després d'una prodigiosa trajectòria, que commou i esgarrija. Una joguina que ha arribat fins als nostres dies, convertida pel destí en el gran testimoni mut i inanimat del drama d'una família que sí que ha vençut el nazisme.

Eduardo Martín de Pozuelo Dauner
Barcelona, 11 d'octubre del 2016

NOTA DE L'AUTORA

Al llarg d'aquests darrers mesos he viscut amb els meus cinc protagonistes. He sopat, dormit, somiat, esmorzat i treballat amb ells.

Quan he volgut explicar les seves històries, les veus que han sorgit de mi han estat diferents l'una de l'altra.

En el cas de la Catherine, en conec la història pels seus fills. Els vaig preguntar si podia fer servir el seu nom i van preferir un pseudònim. Quin nom li podia posar? Després de mesos de conviure amb ella, o més aviat de «ser ella», hem establert una simbiosi tan perfecta –la Catherine sobrenom i la Catherine real– que la seva veu és la meua i per això ho vaig tenir molt clar: faria servir el meu.

El meu nom autèntic sempre ha estat Dory, en record de la meua tieta Dorel, encara que Catherine és el meu nom oficial. Quan em van batejar em van posar el nom de la meua padrina, es veu que era tradició en aquella època, i els meus pares –amb el seu interès per integrar-se del tot al país d'acollida– ho van trobar correcte.

A en Peter no el vaig arribar a conèixer, però m'he posat en la pell d'un nen i d'un adolescent com ell. Per això n'he pogut explicar la història imaginant-me, en algun cas, la seva pròpia veu a través del seu Diari.

Amb en Michael ha estat diferent. L'he conegut personalment i entre nosaltres s'ha establert una relació d'afecte molt

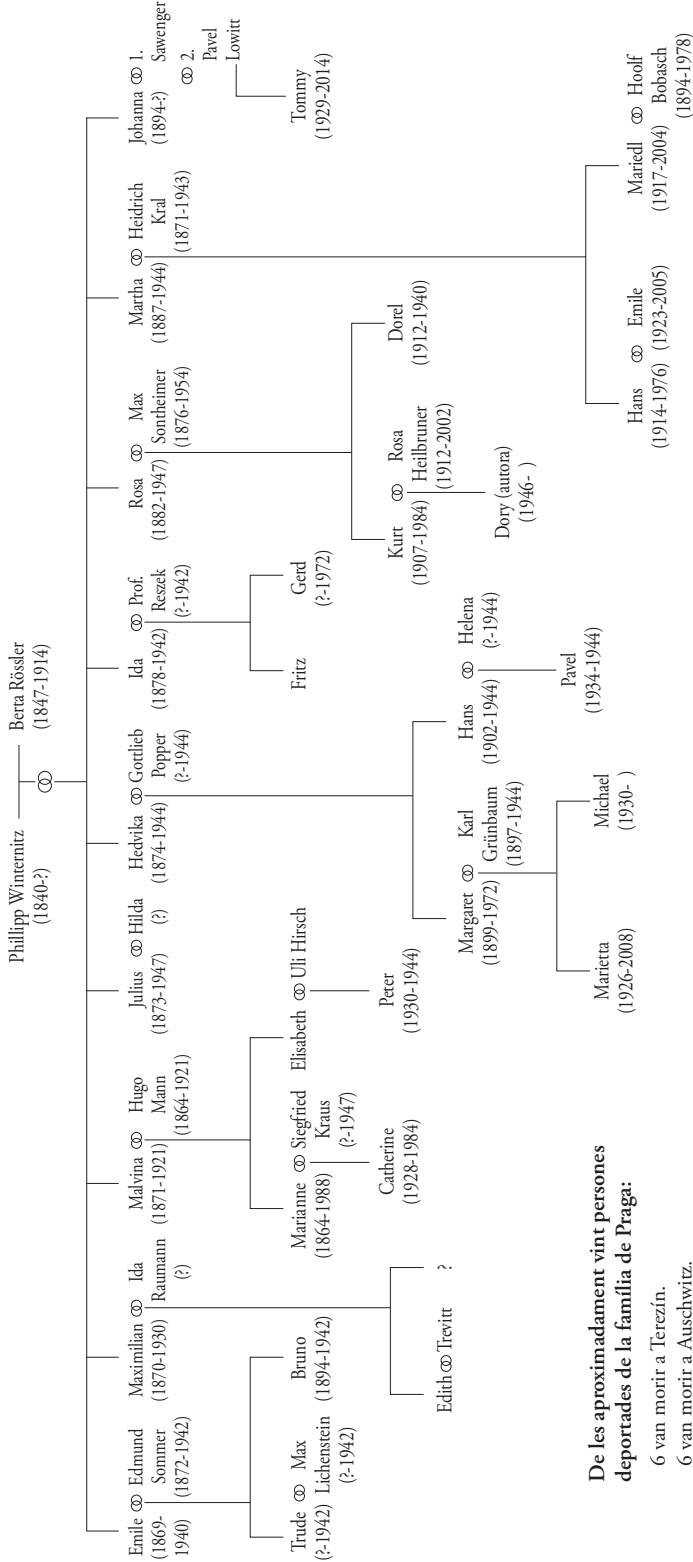
profunda. Hem dialogat moltíssim, en persona, per correu electrònic i mitjançant trucades telefòniques; la seva història està explicada amb la seva pròpia veu, en un diàleg mutu sense intermediaris.

En Pavel ha estat el personatge «mimat». El nen. Tendre, infantil i amorós. L'he descrit tal com l'hauria descrit una mare.

La història d'en Tommy és impactant i, per tant, l'he tractada amb moltíssim respecte. És d'aquelles que et deixa una profunda empremta.

És per tot això que els meus protagonistes han tingut diferents veus, i així espero que ho entengui el lector.

Família de Praga

De les aproximadament vint persones
deportades de la família de Praga:

- 6 van morir a Terezín.
- 6 van morir a Auschwitz.
- 4 van morir a Riga.
- 4 van sobreviure.

INTRODUCCIÓ

Descobrir la història de la meva família, víctima de l'Holocaust, desada dins set caixes, va suposar un gir en la visió que jo tenia del món. M'ha costat assimilar i processar tot el que la societat del segle xx va ser capaç de fer. Assumir que trenta-sis membres de la teva família van ser brutalment assassinats no és fàcil.

Estic immersa en un procés de reconstrucció. Un relat d'aquesta magnitud necessita alguna cosa molt més important que conèixer els decrets i les lleis que es van imposar. Cal acumular molta pau interior per digerir aquella tragèdia. Només tranquil·litant la meva ment he estat capaç d'emprendre l'estudi, l'anàlisi i la recerca del que és meu i dels meus, trobar els supervivents i els descendents: la meva família. Els he volgut veure, tocar-ne la pell, conèixer-los, parlar-hi i, sobretot, abraçar-los. Entre nosaltres flueix el respecte, un corrent d'harmonia i una sensació de gran afecte. Som de nacionalitats, costums, religions diferents, però tenim uns orígens comuns que ens vinculen amb gran força.

L'estudi en profunditat del contingut de les set caixes m'ha dut a conèixer molt més del que va passar a la nostra família, molt més del que vaig poder apreciar quan vaig escriure el primer llibre. Totes les històries són impactants, però quan fan referència a criatures notes la pell de gallina i un nus a la gola que no et deixa empassar.

Entre el 1939 i el 1945, els nazis no van deixar que un milió i mig de nens i nenes arribessin a adults. Van considerar que no tenien dret a viure.

Durant el mateix període, altres milers de criatures van jugar a la ruleta de la sort perquè els toqués el número de la vida. A algunes els va tocar, a d'altres no.

Dins la meva família hi va haver cinc infants (la Catherine, en Peter, en Michael, en Tommy i en Pavel) en un grup o en l'altre. Tots, descendents de la branca de Praga. Fills de famílies de professionals integrats en la societat europea.

Però hi ha una altra cosa. Una joguina d'aquelles a les quals, quan som petits, posem nom i «ànima», i que va ser testimoni de les seves vicissituds. És UNA NINA.

La meva tieta Dorel, germana del meu pare, la va dur de Barcelona a Praga el 1935, quatre anys abans que els nazis entrassin en aquesta ciutat. Ara, vuitanta anys després, aquesta nina seu al meu despatx. Al seu costat, amb les seves vivències, he viatjat al passat i he penetrat en la llum i la foscor d'aquells anys en què uns infants innocents jugaven pels carrers mentre un govern promulgava decrets, en despatxos ministerials, per exterminar tot un col·lectiu humà, inclosos aquells nens. He mirat i vist a través dels ulls de la *Patty*, la nina, i he sentit amb les seves orelles. He observat, percebut i interioritzat el que ella va viure. M'he dedicat a recórrer els llocs, trepitjar els mateixos carrers i les mateixes ciutats per on la van dur i he traspassat la frontera del temps per poder explicar el que van viure aquells cinc infants. He vist la *Patty* somriure i plorar, i he vist com les seves galtones encerades i rosades empal·lidien de por. He tingut el privilegi de ser la veu dels crits silenciosos d'aquells que no van poder parlar.

La il·lusió i la recerca han fet que aquells cinc infants i els descendents de dos més ens haguem pogut retrobar.

Aquesta història, basada en fets reals, està dedicada al milió

i mig de criatures a les quals van usurpar la vida i als milers que van patir un naufragi personal que els traumatitzaria per sempre més.

Amb el meu primer llibre, *Les set caixes*, vaig crear la meva pròpia i primera menorà, el canelobre símbol del judaisme, amb set braços que representen coses tan boniques com el coneixement, el consell, la saviesa, la intel·ligència, el poder i el temor. Amb aquest llibre he creat la meva segona menorà, cinc braços dedicats a cadascuna d'aquestes cinc criatures: Catherine, Peter, Michael, Pavel i Tommy. El sisè braç representa els retrobaments i les emocions compartides amb la meva família, mentre que el braç central, és clar, torna a ser un homenatge a totes les víctimes innocents del passat i del present.

El primer que Déu va crear va ser la llum. Va sorgir enmig de la foscor del cosmos. Una llum que va omplir de brillantor el buit de l'univers.

Desitjo que l'encesa d'aquesta segona menorà ens porti la llum necessària per il·luminar les foscores de la nostra ànima.

Tota aquesta recerca m'ha donat l'oportunitat de conèixer persones magnànimes, sensibles, humanes, tolerants i generoses que m'han sabut transmetre suport, ànims i coratge. Al món també hi ha molta bondat.

PRIMER BRAÇ

CATHERINE

A través del que m'han explicat els fills de la Catherine, he pogut reconstruir les seves memòries; les he volgut transmetre amb la seva pròpia veu, amb un respecte infinit.

I

TORONTO, 1984

He anat al lavabo a arreglar-me per a la visita que tinc amb el metge aquesta tarda, i el mirall em reflecteix uns ulls de color indefinit, entre el gris de l'aigua quan hi ha tempesta i el verd que ressorgeix per la primavera. He observat les arrugues al voltant de les parpelles, de la comissura dels llavis, i els cabells grisos de la meva cabellera. Tinc por de les paraules que pugui pronunciar el metge. Sospito el diagnòstic, me l'imagino, i m'atemoix sentir la paraula: «càncer».

He parlat amb mi mateixa, en veu alta, per obligar-me a allò que fa tant de temps que tinc al cap: «Catherine, no et pots esperar més. Has de deixar testimoni dels anys de la teva infantesa. Espero que, un cop llegit, els meus fills puguin entendre fins a quin punt va ser dura la meva infància i, potser, em puguin jutjar millor. Ho vull fer abans no sigui massa tard, abans que les forces em decaiguin i la memòria em falli. Vull fer un repàs de la història, de la meua història, de la història que Europa va viure entre els anys 1929 i 1945, però, sobretot, del que va representar per als infants que, com jo, havíem nascut al si d'una família jueva».

Em dic Catherine. Vaig néixer a Ústí nad Labem el 1928, en una llar de la burgesia txeca, quan els meus pares, després d'uns quants anys de matrimoni, pensaven que la cigonya ja passaria

de llarg d'aquella casa. És fàcil deduir que vaig ser molt consentida: cuidada per la meva mare, venerada pel meu pare i assistida pel servei. Ústí és una ciutat de la regió de Bohèmia, als Sudets, a trenta quilòmetres de la frontera alemanya i a vuitanta-vuit quilòmetres de Praga. El nom en alemany és Aussig. Ubicada als Monts metàl·lics, a prop de la confluència dels rius Elba i Bílina.

La resta de la família vivia a Praga. El meu pare era un important empresari del sector del carbó. La nostra casa, a la qual anomenaven «Die Villa», estava situada al carrer de Sandhöhe, 2. Per construir-la, havien seleccionat un important arquitecte i un prestigiós dissenyador d'interiorisme. Recordo que la meva mare estava molt orgullosa de la decoració de les habitacions, algunes d'estil barroc i altres, tal com en deia ella, d'estil «renaissance».

Tota aquesta zona de Bohèmia havia estat d'Alemanya abans de la Primera Guerra Mundial i, per tant, era un territori amb molta població alemanya que no havia acceptat perdre la seva ciutadania i convertir-se en txeca. Hitler va saber utilitzar un missatge molt clar per tenir-los a favor seu: «Vosaltres, alemanys, no podeu estar dominats pels txecoslovacs».

El meu pare treballava amb empreses internacionals que tenien la seu a Londres. Per aquest motiu viatjava sovint a la capital anglesa. De la meva mare recordo la seva exigència per l'ordre i el perfecte funcionament de la llar. Per aconseguir-ho tenia el suport de la nostra fidel Amelie i del seu marit, Klaus, que feia les funcions de xofer. Cal reconèixer que el resultat era sorprenent. Tanco els ulls i m'imagino que torno a entrar a casa meva. En podria reproduir, una per una, les habitacions. Un cop passada la porta, entraves al rebedor. El primer que veies era una bonica estora amb cérvols, lleopards i ocells exòtics entre uns arbres i fruites que jo no havia vist mai del natural. Desenes de vegades m'havia quedat extasiada admirant la meravella d'aquells dibuixos. Al fons del vestíbul, una consola

amb un gerro de cristall de Bohèmia amb flors. Mai no hi van faltar, tot i que variaven segons la temporada de l'any. Damunt del moble, una safata de plata on es dipositava el correu. D'aquella cambra en sortia una escala que anava a les habitacions de dalt. A la dreta, la sala on hi havia una altra estora, que la meva mare anomenava *Bukara*, i un piano de cua. A continuació venia el menjador, amb la taula ovalada de caoba, les sis cadires i el bufet on desaven la porcellana i la cristalleria que només es feien servir els dies festius. Entre els quadres penjats a les parets, n'hi havia un que m'encantava; representava una escena bucòlica de dues dones amb els seus cistells de roba, al costat d'un llac i emmarcades per un bosc frondós. Em posava al davant del quadre i em semblava que sentia l'olor de la primavera. Mirava d'imaginar com pintaria jo, amb les meves aquarel·les, aquelles dues figures.

Les finestres de la sala i del menjador donaven al petit jardí que envoltava la casa. L'habitació de jugar i la cuina, on vaig passar moltes hores amb l'Amelie, eren les meves estances preferides. Al primer pis, les habitacions, el dormitori dels meus pares i el meu, el despatx, l'habitació de jugar i el bany. Des de l'*office* de la cuina, una altra escala pujava a l'habitació de l'Amelie i el seu marit.

L'obsessió de la meva mare per l'ordre era tan gran que n'hi havia prou d'obrir un armari per comprovar-ho. Les peces de punt estaven exactament alineades les unes sobre les altres. Les camises, penjades per colors, igual que els vestits d'home i de dona o les americanes del meu pare. Tot havia de mantenir una simetria que a mi m'exasperava. La meva mare s'exigia a ella la mateixa perfecció. Posava cura a tenir un aspecte refinat que es podia confondre amb l'altivesa i que ara, de vegades, penso que era més aviat tímida.

Érem el que la meva mare en deia «de bona família», un terme que significava, sobretot, formar part d'un grup social amb

una gran riquesa cultural; persones interessades per l'arquitectura, la música, la literatura, la filosofia i els avenços tecnològics del moment. Òbviament, eren famílies econòmicament benestants, però no era ben vist fer-ne ostentació.

La meva mare tenia una germana, l'Elisabeth (Lisa), amb qui ens vèiem sovint. El seu marit era metge i tenien un fill, en Peter, al qual jo estava molt unida. Almenys un cop al mes anàvem a Praga, on els diumenges es feia un dinar familiar a casa dels meus avis. Allà ens trobàvem amb els meus oncles i els meus altres tres cosins, en Michael, en Tommy i en Pavel. Ells, un cop al mes, venien a casa nostra. Per tant, puc afirmar que pràcticament cada quinze dies ens reuníem tots plegats. No sempre hi assistia tothom, ja que per motius de feina els homes de la família sovint estaven de viatge. Jo era l'única nena i la més adulta, o sigui que intentava imposar els meus desitjos, tot i que confesso que gairebé mai no me'n sortia; només quan la proposta feia referència a algun joc de paraules rebia el suport incondicional d'en Peter, el narrador oficial de contes del nostre grup. Es parlava indistintament en dos idiomes, l'alemany i el txec. Els homes, entre ells, parlaven en txec i les dones, en alemany. Nosaltres, la canalla, gairebé sempre en txec, tot i que sense adonar-nos-en passàvem a l'alemany. Érem totalment bilingües.

L'any 1928, quan vaig néixer, a la zona dels Sudets es respirava un ambient antisemita que anava creixent, fomentat per les idees d'un partit nou que estava guanyant adeptes: el partit nazi.

Els meus pares, que no havien estat mai practicants, van decidir en aquell moment convertir-se al catolicisme i batejar-me com a catòlica. Em sembla que això no ho van comunicar mai a la família, i en les reunions familiars continuàvem mantenint les tradicions i els costums jueus. Dins la societat en què ens mòvem a Ústí, tothom sabia que les nostres famílies eren jueves.